

Over de taal van Weerselo

De taal van Weerselo: 'echt' Twents

Hieronder is de streekaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Weerselo ligt in het licht oranje gebied, waar een variant van het Nedersaksisch wordt gesproken die Twents wordt genoemd. Meer naar het westen, in het roodgekleurde gebied, wordt Twents-Graafschaps gesproken, dat is het gebied waarin onder andere Rijssen, Vriezenveen en Markelo liggen.

Deze kaart werd door Jo Daan getekend voor de *Atlas van Nederland* getekend in 1968. Voor de grens tussen Twents en Twents-Graafschaps baseerde ze zich op het boek *Taal en volk van Twente* uit 1948, van H.L. Bezoen.

Naar: de streekaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

De grens tussen het Twents en Twents-Graafschaps werd in 1948 door Bezoen getrokken. Ten noordoosten van de grens zei men toen *keark* of *kearke* voor 'kerk' (in het 'echte' Twents), meer westelijk *kaarke* of *karke*. In Weerselo wordt *keark* gezegd, en *weark* voor 'werk' (volgens de informanten voor de *Dialektatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel* (1973), een onderdeel van de *Reeks Nederlandse Dialectatlassen* (RND)). Daarentegen wordt zowel in West- als Oost-Twente niet *sterk* of *steark*, maar *staark* of *stark* gezegd voor 'sterk'. Weerselo heeft hier de lange klinker: *staark*.

Weerselo ligt ook in het gebied waar *nich* voor 'niet' wordt gezegd. West-Twents is *neet*, en nog verder naar het westen, in Centraal-Salland, zegt men *niet*.

Een ander oostelijk verschijnsel dat ook in Weerselo voorkomt, is het wegvallen van de *-e* aan het wordeinde in een aantal bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden. Hieronder enkele voorbeelden, met daarnaast de varianten uit het westelijker gelegen Wierden, waar wel de *-e* wordt gehoord:

Weerselo	Wierden
<i>dreug</i> 'droog'	<i>dreuge</i>
<i>riep</i> 'rijp'	<i>riepe</i>
<i>dik</i> 'dik'	<i>dikke</i>
<i>peer</i> 'peer'	<i>peare</i>
<i>keark</i> 'kerk'	<i>kaarke</i>
<i>vrouw</i> 'vrouw'	<i>vrouwe</i>

Doe en ie

Echt Twents is ook de vorm *doe* of *dow* als aanspreekvorm 'jij'. Deze vorm wordt steeds meer teruggedrongen naar het meest oostelijk Twentse gebied. Het Twentse gebied waar de aanspreekvorm *doe* in 1931 werd gebruikt, toen Kloeke dit gebied in kaart bracht, was veel groter en strekte zich toen uit tot voorbij Rijssen en Wierden.

In Tubbergen en Ootmarsum lijkt *doe* nu niet meer voor te komen (maar in de jaren 60-70 van de vorige eeuw, toen de opnames voor de RND werden gemaakt, werd *doe* in Ootmarsum nog wel gebruikt; zie ook het artikel over Ootmarsum op deze site). In Denekamp kan men volgens het Woordenboek van Overijssel zowel *doe* als *ie* zeggen. Jammer genoeg hebben we in de database van het Woordenboek van Overijssel geen gegevens voor Weerselo, en moeten we het doen met de optekeningen van prof. Entjes uit de jaren 60-70 van de vorige eeuw voor de RND. De informanten uit Weerselo gebruikten ook toen al de oude aanspreekvorm *doe* niet meer in hun uit het Nederlands vertaalde zinnen, maar wel eenmaal de objectsvorm *die*:

Dörf ie doorop te douwen? 'Durf jij daarop te duwen?'
Ie zaden niks tegen mie 'Jij zij niks tegen mij'
Ik zal die krelkes gevven 'Ik zal je kraaltjes geven'.

Daarbij tekenden de informanten aan dat *doe*, *die* aanspreekvorm is voor vrouwen, kleine kinderen en oude mensen, en dat *ie* en *oe* voor jongens en mannen werd gebruikt. *Doe*, *die* zijn dus de vertrouwelijke, vriendelijke vormen (Kloeke 1931, p, 838).

Uit de woordenschat van 't Weersels

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnetjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. 'n Hoond hef em betten.
2. Onder den eek ligt vö! ekkel.
3. Ie zaggen mie wa ma ie zeaden niks tegen mie.
4. 'n Bok hef ne köst inslökken.
5. Platjebäär.

Verder lezen/studeren

De woorden en zinnen die hier gegeven zijn, zijn afkomstig uit:
Entjes, H. en A.R. Hol, *Dialektatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel* (Antwerpen 1973).
In deze atlas zijn de taalgegevens zinnen uit Weerselo in fonetisch schrift genoteerd.
Spijtig genoeg werd er voor het *Woordenboek van Overijssel* geen taalmateriaal uit Weerselo ingeleverd.

Meer informatie over verschillende varianten van het Twents:
H.L. Bezoen, *Taal en volk van Twente*. Assen 1948 (zie ook de kennisbank).

Oplossingen:

1. De hond heeft hem gebeten.
2. Onder die eik liggen veel eikels.
3. Je zag me wel maar je zei niks tegen mij.
4. De bok heeft een korst ingeslikt.
5. Blootsvoets.